

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
На тему:
«Облік та контроль основних засобів»
071 «Облік і оподаткування»

Студентки 4 курсу Селезньової О.В.

групи ОП-81а

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

О.В.Селезньова

Керівник
кандидат економічних наук,
доцент

О.В.Кравченко

Суми 2022

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра на тему

«Облік та контроль основних засобів»

Студентки 4 курсу групи ОП-81а

Селезньової Олександри Вікторівни

Актуальність теми дослідження визначається тим, що у сучасних умовах основною метою провадження підприємницької діяльності є підвищення ефективності бізнесу, що виражається у зміцненні фінансової стійкості на ринку та стабільному зростанні їх ринкової вартості. Досягнення цієї мети пов'язане з наявністю у підприємства добре організованої та ефективної обліково-аналітичної системи. Організація обліку та контролю операцій пов'язаних з основними засобами є одним із найважливіших напрямів у системі бухгалтерського обліку, що має істотний вплив на формування фінансових результатів діяльності

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є аналіз теоретичних та методичних питань у сфері обліку та контролю операцій пов'язаних з основними засобами, а також у розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Об'єктом дослідження виступає обліковий процес ТОВ «Завод Кобзаренка» щодо операцій пов'язаних з основними засобами.

Предметом дослідження сукупність нормативних, методичних та наукових праць щодо обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах

У ході дослідження були використані такі методи, як аналізу та синтезу (при визначенні сутності поняття «основні засоби» та визначення їх класифікації), метод узагальнення (при опрацюванні наукових праць вітчизняних вчених), метод індукції та дедукції (при формуванні наукових підходів), графічний та табличний методи (для узагальнення інформації та репрезентативності даних).

За результатами дослідження сформульовані такі висновки:

– аналіз теоретичних особливості та сутності основних засобів показав, що питання обліку та контролю таких активів є чи не одним із найважливіших, через їх істотний вплив на фінансові показники діяльності суб'єкта господарювання;

– визначено, що нормативно-правовим актам не властивий єдиний підхід до трактування сутності поняття «основні засоби», те саме стосується і наукових досягнень, тоді як на нашу думку, основні засоби завжди є матеріальними цінностями для підприємства, оскільки такі були придбані за відповідну плату, а засобом праці такий актив може виступати у разі виконання підприємством виробничої, фінансової чи комерційної діяльності за прямої участі такого об'єкту основного засобу;

– функціонування основних засобів відповідає певним життєвим циклам: надходження, продуктивне використання та зберігання, відновлення та/або поліпшення, вибуття, де кожному із визначених циклів притаманні певні особливості обліку, тоді як будь-які операції мають бути підтвердженні первинним документом;

– визначено роль облікової політики, як інструмента забезпечення єдиного процесу обліку основних засобів на підприємстві;

– автоматизація обліку не лише знижує трудоемкість процесу обробки, введення та опрацювання бухгалтерської інформації але й мінімізує ймовірність виникнення помилок у бухгалтерському процесі. Окрім цього, було запропоновано концептуальну модель документообігу, яка у повній мірі відображає життєвий цикл об'єктів основних засобів на підприємстві;

– запропонований робочий план рахунків підтвердив факт репрезентативності та порівнюваності кількісних та якісних даних у розрізі визначених нами класифікаційних груп;

– акцентовано увагу на необхідності тісного комунікаційного взаємозв'язку між суміжними відділами, які безпосередньо чи опосередковано володіють інформацією щодо основних засобів;

– зосереджено увагу на необхідності контролю за правильністю оформлення первинної документації щодо руху основних засобів.

Одержані результати можуть бути використані підприємством для покращення організації обліку та контролю за основними засобами.

Результати апробації основних положень кваліфікаційної роботи бакалавра розглядалися на XV Міжнародній науковій конференції здобувачів вищої освіти «Проблеми розвитку економіки підприємства: погляди молоді» (м. Харків, 2022 рік), а також була опублікована фахова стаття у Віснику СумДУ (Випуск 3, 2022 рік).

Ключові слова: основні засоби, облік основних засобів, контроль основних засобів, амортизація, оцінка основних засобів

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 55 сторінках, зокрема список використаних джерел із 36 найменувань, розміщений на 4 сторінках. Робота містить 6 таблиць, 7 рисунків, а також 14 додатків, розміщених на 16 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2022 рік

Рік захисту роботи – 2022 рік

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

к.е.н., доцент

Ю.С. Серпенінова

ЗАВДАННЯ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

на здобуття ступеню «бакалавр»

з спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

студентці 4 курсу, групи ОП-81а

Селезньової Олександри Вікторівни

Тема роботи: «Облік та контроль основних засобів»,

Затверджена наказом від 13.05. 2022 року № 0348-VI

Термін подання студентом закінченої роботи: 10.06.2022 р.

Мета кваліфікаційної роботи дослідження полягає у аналізі теоретичних та методичних питань у сфері обліку та контролю операцій пов'язаних з основними засобами, а також у розробці рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Об'єктом дослідження виступає обліковий процес ТОВ «Завод Кобзаренка» щодо операцій пов'язаних з основними засобами.

Предметом дослідження є сукупність нормативних, методичних та наукових праць щодо обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах.

Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах нормативно-правових актів, які регламентують облік та контролю основних засобів, результатах наукових праць вчених, поясненнях та рекомендаціях спеціалістів

Орієнтовний план роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети:

Розділ 1 «Теоретичні особливості та практичні рекомендації обліку та контролю основних засобів»

Термін подання: 10.05.2022 р.

У розділі 1 визначити сутність поняття «основні засоби», їх види та нормативно-правове регулювання; охарактеризувати особливості обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах; запропонувати напрями удосконалення обліку та контролю основних засобів.

Розділ 2 «Аналіз сучасного стану обліку та контролю основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка» та визначення напрямів його удосконалення»

Термін подання: 30.05.2022 р.

У розділі 2 здійснити загальну характеристику господарської діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка»; визначити практичні особливості обліку та контролю основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка»; запропонувати шляхи удосконалення обліку та контролю за основними засобами на ТОВ «Завод Кобзаренка».

Дата видачі завдання: 02.02. 2022 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____ О.В. Кравченко
(підпис) (ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав _____ О.В.Селезньова
(підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	10
1.1 Сутність поняття «основні засоби», їх види та нормативно-правове регулювання.....	10
1.2 Особливості обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах.....	16
1.3 Напрями удосконалення обліку та контролю основних засобів.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ТОВ «ЗАВОД КОБЗАРЕНКА» ТА ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ.....	26
2.1 Загальна характеристика господарської діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка»	26
2.2 Практичні особливості обліку та контролю основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка»	30
2.3 Шляхи удосконалення обліку та контролю за основними засобами на ТОВ «Завод Кобзаренка»	35
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	47

ВСТУП

У сучасних умовах основною метою провадження підприємницької діяльності є підвищення ефективності бізнесу, що виражається у зміцненні фінансової стійкості на ринку та стабільному зростанні їх ринкової вартості. Досягнення цієї мети пов'язане з наявністю у підприємства добре організованої та ефективної обліково-аналітичної системи. Організація обліку та контролю операцій пов'язаних з основними засобами є одним із найважливіших напрямів у системі бухгалтерського обліку, що має істотний вплив на формування фінансових результатів діяльності.

Проблеми теоретичних та практичних особливостей обліку і контролю операцій пов'язаних з основними засобами розглядалися великим колом науковців, зокрема Довгалюк Н.В., Коваленко А.М., Неміш А.В., Загородній А.Г., зосередилися на визначенні понятійного апарату основних засобів. Бараннік О., Костюнік О.В., Наконечна А.А. було проведено детальний аналіз класифікації основних засобів, тоді як Степаненко О.І та Чернишенко Я.Г. [4] акцентували увагу на особливостях визнання основних засобів за первісною вартістю та контролю за точністю відображеної вартості.

Відтак, хоча питанню обліку та контролю основних засобів приділяється достатньо уваги, проте враховуючи мінливі зміни податкового законодавства та кон'юнктури ринку це питання зберігає свою актуальність по сьогоднішній день.

Враховуючи вищенаведеного мета дослідження полягає у аналізі теоретичних та методичних питань у сфері обліку та контролю операцій пов'язаних з основними засобами, а також у розробці рекомендацій щодо їх вдосконалення.

На основі цього, завданнями роботи є:

- визначити сутність поняття «основні засоби», їх види та нормативно-правове регулювання;

- охарактеризувати особливості обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах;
- запропонувати напрями удосконалення обліку та контролю основних засобів;
- здійснити загальну характеристику господарської діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка»;
- визначити практичні особливості обліку та контролю основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка»;
- запропонувати шляхи удосконалення обліку та контролю за основними засобами на ТОВ «Завод Кобзаренка».

Об'єктом дослідження виступає обліковий процес ТОВ «Завод Кобзаренка» щодо операцій пов'язаних з основними засобами.

Предметом дослідження є сукупність нормативних, методичних та наукових праць щодо обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах.

У ході дослідження були використані такі методи як: аналізу та синтезу (при визначенні сутності поняття «основні засоби» та визначення їх класифікації), метод узагальнення (при опрацюванні наукових праць вітчизняних вчених), метод індукції та дедукції (при формуванні наукових підходів), графічний та табличний методи (для узагальнення інформації та репрезентативності даних).

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти, які регламентують облік та контроль основних засобів, наукові праці вчених, пояснення та рекомендації спеціалістів, тощо.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1 Сутність поняття «основні засоби», їх види та нормативно-правове регулювання

У сучасних умовах основною метою провадження підприємницької діяльності є підвищення ефективності бізнесу, що виражається у зміцненні фінансової стійкості на ринку та стабільному зростанні їх ринкової вартості. Досягнення цієї мети пов'язане з наявністю у підприємства добре організованої та ефективної обліково-аналітичної системи. Організація обліку основних засобів є одним із найважливіших напрямів у системі бухгалтерського обліку, що має істотний вплив на формування фінансових результатів діяльності [5]. Основні засоби є одним із виробничих ресурсів, використання якого пов'язане з багатьма внутрішніми і зовнішніми факторами впливу (рис.1.1).

Перелічені внутрішні та зовнішні фактори визначають не лише особливості функціонування, а й впливають на стан організації обліку основних засобів. Ці фактори стосуються загалом діяльності будь-якого підприємства та безпосередньо впливають на ефективність його управління. Зауважимо, що саме фактори внутрішнього середовища впливають на вибір методів обліку основних засобів на підприємстві, які відповідно до вимог чинного законодавства, зокрема МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [15], мають бути відображені у обліковій політиці. Щодо зовнішніх факторів, то такими є економічні та технологічні чинники. Під економічними варто розуміти не лише рівень економічної стабільності в країні, але й чинне законодавство, галузь промисловості у якій функціонує підприємство тощо.

Рисунок 1.1 – Внутрішні та зовнішні фактори впливу використання основних засобів на вітчизняних підприємствах

Відзначимо також і роль технологічного фактору, особливу увагу йому почали приділяти з початку 2000 років, коли масово країни Європи почали замінювати людино-години на машино-години [14], що знижує витрати на оплату праці, скорочує рівень смертності на виробництві, підвищує продуктивність, скорочує кількість браку, та інше. Проте є наслідки, які негативно відображаються на економіці через науково-технічний прогрес, це скорочення зайнятості працездатного населення, трудова еміграція, відсутність креативного мислення, тощо.

Оскільки, основні засоби здатні порушити глобальні проблеми економіки, демографії, науки та техніки, то для початку варто розібратися у економічній сутності даного терміну. Всі операції з основними засобами в Україні регламентуються нормативно-правовими актами, зокрема:

– П(С)БО 7 «Основні засоби», де основні засоби визначаються, як матеріальні активи строком корисного використання більше одного року, які знаходяться у власності підприємства, установи чи організації та покликані використовуватися у процесі здійснення господарської діяльності для виробництва товарів чи надання послуг, а також можуть здаватися в оренду [22];

– МСБО 16 «Основні засоби», де сутність основних засобів розглядається у двох аспектах, перший полягає у тому, що такі об'єкти можуть утримуватися для забезпечення виробничого процесу, для адміністративних цілей та здачі в оренду, а другий ґрунтується на строках корисного використання;

– Податковий кодекс України (далі – ПКУ) відповідно до нього основні засоби мають відповідати певним критеріям: строк корисної експлуатації не менше одного року та враховуючи вимоги ст. 138 п. 3.3 ПКУ; первісна вартість не менше 20000,00 грн [21];

– Господарський кодекс України, висвітлено трактування поняття «основні фонди», це майно підприємства виробничого та невиробничого призначення, яке може зберігатися (функціонувати) протягом тривалого часу (наприклад: будинки, споруди, виробничий інвентар тощо).

Таким чином, законодавчими актами чітко визначена первісна вартість якій має відповідати об'єкт основних засобів, окрім цього ст.138 п.3 пп.3 ПКУ передбачено строк експлуатації кожного виду основних засобів, який може використовуватися на підприємстві, серед таких: будівлі, машини та обладнання, земельні ділянки, довгострокові біологічні активи, природні ресурси тощо (більш детальний опис відображений у додатку Б) [21].

Наступним етапом дослідження став аналіз наукових праць щодо генезису поняття «основні засоби». Так, на думку Неміш А.В. основні засоби є матеріальними цінностями організації у власності якої вони знаходиться, тоді як їх роль на підприємстві може бути активною або пасивною, це свідчить про те, що деякі активи можуть здаватися в оренду іншим

підприємствам або взагалі не використовуватися [18]. Проте практика свідчить, що більшість матеріальних основних засобів відіграють активну роль у створенні матеріальних благ і мають безпосередній вплив на результати діяльності підприємства.

Довгалюк Н.В. у своїй роботі акцентує увагу на тому, що основні засоби, є таким активом, який може знаходитися у приватній, колективній або державній власності та підлягає управлінню відповідно до норм встановлених чинним законодавством [9]. Коваленко А.М. наголошує, що основні засоби є матеріальним активом, які компанія очікує використовувати протягом періоду більше одного року в своїй операційній діяльності [11].

Загородній А.Г. та Вознюк Г.Л. зазначили, що основні засоби є сукупністю матеріальних активів, які протягом тривалого часу мають залишатися у незмінній натуральній формі та використовуватися за цільовим призначенням, наприклад для забезпечення виробничого процесу [10].

Аналіз показав, що існують і ті науковці, які розглядають основні засоби у вигляді засобів праці, які здатні багаторазово забезпечувати матеріальне виробництво протягом одного або більше операційних циклів. Наприклад, Бабаєв А.Ю. зазначає, що поняття «основні засоби» слід трактувати як частину майна, яка використовується у ході вироблення продукції, надані послуг та/або використовується в адміністративних цілях [1]. Цю думку поділяє і Ткаченко Н.М., автор наголошує на багаторазовості таких активів, у своїй роботі особливістю основних засобів він визначає їх зношуваність яка є частиною вартості виготовленої продукції чи наданих послуг у вигляді амортизаційних відрахувань [27].

Так, аналіз літературних джерел показав, що науковці трактують поняття «основні засоби» у межах двох підходів:

– І підхід – характеризує основні засоби як матеріальні активи (Бутинець Ф.Ф. [7], Михайленко О., Кузнецов В. [13], Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [10], Бондар О. [5], Довгалюк Н.В. [9], Чумаченко М.Г. [29] та інші);

– II підхід – характеризує основні засоби як засоби праці (Бабич В. [2], Бойко В.М. [4], Вашків П.Г., Сердюк В.Н., Бабаєв Ю.А. [1], Черненко Н.М., Янчев А.В. [30]).

Далі пропонуємо дослідити класифікацію основних засобів, наприклад, Костюнік О.В. та Наконечна А.А. у своїй праці розділяють основні засоби на власні та орендовані, та вважає що такий розподіл є найбільш важливий для інвесторів чи власників [12]. Тоді як Бараннік О. стверджує про необхідність аналізу основних засобів за призначенням та за використанням [3]. Більш детальний аналіз поглядів науковців до класифікації основних засобів представлено на рисунку 1.2.

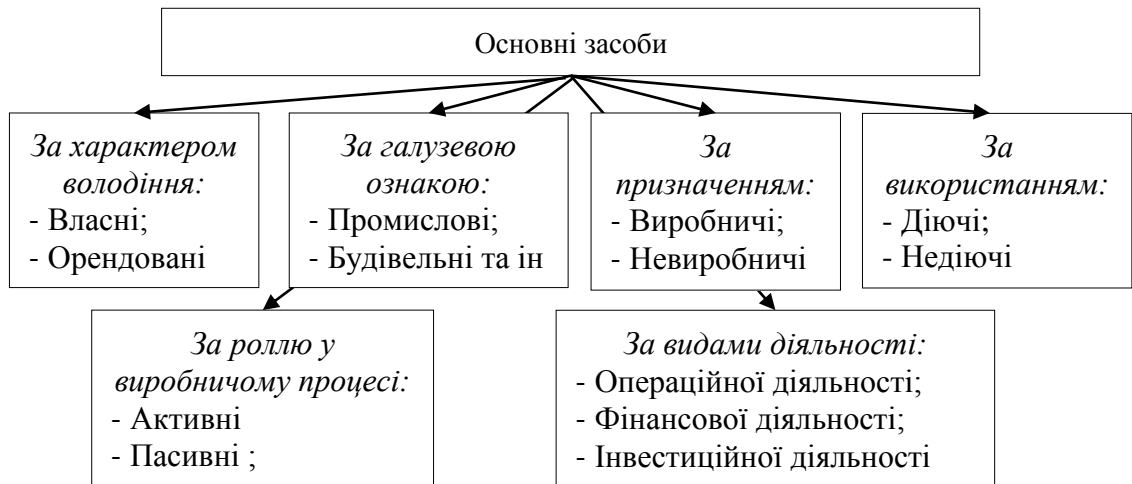

Рисунок 1.2 – Особливості класифікації основних засобів різними науковцями
Джерело: складено автором на основі [3, 12, 18]

Проте, вважаємо, що найбільш доречно класифіковано основні засоби у Інструкції № 291 від 30.11.1999 року. Так, у бухгалтерському обліку до складу основних засобів відносяться [32]:

- інвестиційна нерухомість – будь-які види основних засобів, якими підприємство володіє чи орендує для збільшення власного капіталу чи для отримання додаткових ресурсів у вигляді орендних платежів;
- земельні ділянки – така кількість частин земної поверхні, яка знаходиться у відповідних межах за певним місцем розташування, а право

власності підтверджується державним актом, свідоцтвом або актом на право постійного користування;

– капітальні витрати на поліпшення земель – характеризує вкладення власників у поліпшення земель, такі роботи здебільшого пов'язані з меліоративними, осушувальними та іншими роботами для покращення хімічних та фізичних властивостей ґрунтів;

– будинки та споруди – мінімальний термін корисного використання таких від 10 до 20 років у розрізі їх видів;

– машини та обладнання – є рухомим майном підприємства, який характеризує сукупність машин, які призначені для перетворення ресурсів, обробки інформації, передачі даних тощо.

– транспортні засоби – основне призначення таких обмежується перевезенням людей або вантажу;

– інструменти, прилади та інвентар – відносять знаряддя праці, телевізори, обігрівачі тощо;

– тварини – розуміються довгострокові біологічні активи, проте ті які не відносяться до складу сільськогосподарської (наприклад службові собаки);

– багаторічні насадження – включає озеленювальні та багаторічні насадження, вартість яких більше 20000,00 грн.

– інші основні засоби – прикладом є вивіски на будівлях, будівельні вагончики, тощо.

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок щодо існування поміж науковців двох підходів до трактування поняття «основні засоби», де перший ґрунтується на матеріальності, а інший уособлює основні засоби як засоби праці. також було визначено, що вітчизняні підприємства у ході здійснення своєї господарської діяльності мають керуватися П(С)БО, МСБО, податковим та господарським кодексами, а також наказами та інструкціями, які стосуються обліку та контролю за обігом, переміщенням чи вибуттям основних засобів. Загалом науковцями та спеціалістами було

створено досить потужний базис для формування єдиної системи обліку основних засобів, яка забезпечить ефективне функціонування та використання таких активів, проте на практиці існує ряд перешкод та нормативних колізій, які створюють шляхи мінімізації податків (завдяки амортизаційним відрахуванням), завищення/заниження вартості основних засобів при їх оцінці, тощо. Відтак, постає необхідність достеменного аналізу особливостей обліку та контролю основних засобів для визначення тих аспектів, які є найбільш проблемними враховуючи вітчизняну практику обліку.

1.2 Особливості обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах

Основні засоби є найбільшою статтею у балансі таких галузях як: промисловість, сільське господарство, будівництво тощо. Враховуючи це, варто проаналізувати повний життєвий цикл таких активів на підприємстві та особливості їх обліку та контролю, враховуючи чинне законодавство та сучасну практику.

Поточний стан розвитку обліку на підприємствах демонструє чотири стадії життєвого циклу основних засобів. Більше детальний аналіз обліку основних засобів за такими циклами представлений у таблиці 1.2. Приклад відображення господарських операцій, враховуючи життєвий цикл основних засобів відображений у додатку В.

Відповідно до даних представлених у таблиці видно, що життєвий цикл основних засобів складається з надходження, використання, поліпшення та їх вибуття. Кожна із стадій має певні особливості, які накладають свій відбиток на бухгалтерський облік та господарські операції, які підтверджують факт їх здійснення. Окрім цього будь-яка господарська операція, яка відображена у обліку має бути підтверджена відповідним первинним документом. на протипагу первинним документам, які підтверджують факт надходження

об'єктів на підприємство, такі як: рахунок фактура, видаткова накладна, договір про надання послуг транспортування, устаткування законодавством також визначені ті, які підтверджують факт надходження та обігу основних засобів на підприємстві, такі заповнюються за формою № ОЗ.

Таблиця 1.2 – Особливості обліку основних засобів за життєвими циклами

Стадія	Особливості обліку		Первинний документ
Надходження	Придбання за кошти	ПВ	Акт введення в експлуатацію об'єктів основних засобів;
	Самостійне виготовлення	ПВ (ФВ)	
	Внесок до СК	СВ*	
	Безоплатне отримання	СВ	
	Обмін (подібний)	ЗВ/СВ	
	Обмін (неподібний)	СВ±ГК	
Продуктивне використання та зберігання	Нарахування амортизації (системний розподіл вартості пропорційно періоду корисного використання) за одним із методів: - прямолінійний; - зменшення ЗВ; - прискореного зменшення ЗВ; - кумулятивний; - виробничий		Додаток до Акта №__ на внутрішнє переміщення об'єктів основних засобів – засвідчує факт зміни місцезнаходження об'єкта та відповідальної особи; ф. № ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» - накопичує всю інформацію про рух об'єктів; ф. № ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»; ф. № ОЗ-9 «Інвентарний опис основних засобів»
Відновлення та поліпшення якісних характеристик	Поліпшення якісних характеристик відбувається у вигляді ремонту, який може бути: поточним, середній чи капітальним. Будь-який із них призводить до збільшення майбутніх економічних вигід		ф. № ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»
Вибуття	Шляхи вибуття: продаж; ліквідація через невідповідність визнання активом; безоплатна передача іншому підприємству; списання через виявлену нестачу. У бухгалтерському обліку відображається за: СВ, ЗВ, або ЛВ.		ф. № ОЗ-3 «Акт списання основних засобів»; ф. № ОЗ-4 «Акт списання автотранспортних засобів»

Примітка: ПВ – первісна вартість; ФВ – фактична вартість; СВ – справедлива вартість; ЗВ – залишкова вартість; ЛВ – ліквідаційна вартість; КГ- грошові кошти; *- погоджена засновниками

Джерело: складено автором на основі [26, 9, 22]

Основні засоби можуть надійти на підприємство різними шляхами, починаючи від придбання за власні кошти закінчуючи обміном. Відтак, будь-

яка форма надходження впливає на вартість за якою такі засоби будуть відображені у бухгалтерському підприємства, яке оприходує отриманий актив. Законодавчо визначена сутність кожної із вартостей відображена у Додатку Г.

На думку Степаненко О.І. та Чернишенко Я.Г. однією із найпоширеніших вартостей за якою визнаються основні засоби у бухгалтерському обліку є первісна вартість [26]. Так, відповідно до п. 8 П(С)БО 7 «Основні засоби» витратами, які складають первісну вартість є [22]:

- вартість об'єкту (відповідно до видаткової накладної);
- суми грошових коштів визначені договором та актом про надані послуги за виконання монтажних робіт, транспортування, налагодження об'єкту основних засобів;
- будь-які визначені державою збори та платежі пов'язані з придбанням прав на об'єкт;
- суми мита та інших непрямих податків у разі їх невідшкодування підприємству;
- інші суми витрати, які безпосередньо пов'язані з доведенням об'єкту основних засобів до експлуатації.

Після введення в експлуатацію об'єкту основних засобів за однією із вартостей, підприємство щороку має нараховувати амортизацію враховуючи строк його експлуатації. Вибір методу амортизації, у розрізі видів основних засобів, визначається у обліковій політиці підприємства. Практика бухгалтерського обліку показує, що найбільш поширеним методом амортизації є прямолінійний, адже такий характеризується своєю простотою та послідовністю. Хоча існують автори, які не погоджуються з таким твердженням та вважають що раціональніше використовувати кумулятивний метод. Так, наприклад Бондаренко Н.М. та Шачаніна Ю.К. у своїй праці зазначив, що через інтенсивне використання об'єкту основних засобів саме в перші роки його функціонування то необхідно амортизувати більшу частину

його вартості саме за цей період [6]. Враховуючи цей факт нами був проведений аналіз раніше представлених методів амортизації основних засобів та визначені їх переваги та недоліки (додаток Д). Відповідно до такого аналізу зауважимо, що прямолінійний метод, справді, вирізняється своєю простотою, що не скажеш наприклад про метод прискореного зменшення залишкової вартості, який є найбільш трудомістким, а отже рідко використовується у бухгалтерській практиці. Щодо кумулятивного методу, то недоліком такого методу є щомісячне визначення кумулятивного коефіцієнту, тоді як суми амортизації при прямолінійному методі щомісяця є сталими. Відтак, саме від бухгалтера та його практичного досвіду ведення бухгалтерського обліку залежить вибір амортизації основних засобів.

Після того, як об'єкт основних засобів був ведений в експлуатацію та почав функціонувати з виробничою чи адміністративною метою він може бути доукомплектований, відремонтований, покращений, тощо [7]. Будь-які операції, які відбуваються з основним засобом мають бути відображені у бухгалтерському обліку, а факт здійснення господарської операції підтверджений відповідним документом. Операції з об'єктом основних засобів, які видозмінили його технічні характеристики, функціональні можливості, тощо мають бути класифіковані та ідентифіковані підприємством самостійно, адже визначити загальну характеристику всіх видів поліпшень враховуючи діяльність кожної окремої галузі неможливо [8]. Саме тому нами було розподілено такі поліпшення на ремонт: поточний (наприклад, заміна масла в двигуні), середній (наприклад, ремонт двигуна) та капітальний (наприклад, заміна двигуна та його випробовування). Враховуючи вимоги чинного законодавства такі операції мають бути відображені у визначеному порядку (рис. Е.1)

І останньою стадією життєвого циклу основних засобів є його вибуття. Як і зазначалося у таблиці 1.2., існують різні способи та причини списання об'єктів основних засобів з балансу підприємства, проте важливо пам'ятати що така операція впливає на фінансові результати діяльності підприємства

внаслідок вирахування доходу від вибуття основних засобів їх залишкової вартості та непрямих витрат, які пов'язані з вибуттям такого активу. У бухгалтерському обліку отримані доходи від вибуття відображаються на рахунку 742 «Доходи від реалізації необоротних активів», тоді як витрати відображаються на рахунку 972 «Собівартість реалізованих необоротних активів» [3].

Досліджені нами стадії життєвого циклу основних засобів на підприємстві свідчать, що будь-які господарські операції мають бути документально підтверджені. Така документальна фіксація має юридичну силу, а отже є доказом при перевірках та судових розглядах [28, с. 53]. На основі таких документів, можна зробити висновки щодо: несвоєчасного оприбуткування об'єктів основних засобів; помилкового визначення первісної вартості; неправильного визначення методу амортизації об'єкта основних засобів; відображення у бухгалтерському обліку модернізації об'єкту основних засобів у вигляді ремонту, тощо. Відповідно до вищевикладеного саме первинна документація слугує джерелом інформації для контролю за оприбуткуванням, експлуатацією, поліпшенням та списанням основних засобів на підприємстві.

Зауважимо, що саме контроль запобігає серйозному фінансовому шахрайству скоєному через значні викривлення залишків основних засобів у фінансових звітах підприємств та організацій [24]. Відтак, основне завдання контролю основних засобів полягає у оцінці доцільності його придбання, достовірності дотримання нормативних вимог щодо оприбуткування та руху такого активу, встановленні правильності технічних умов його експлуатації, визначенні документальної обґрунтованості проведених ремонтів, а також у визначенні сум збитків внаслідок недостач та крадіжок у разі їх виявлення.

Детальний огляд, при контролі операцій пов'язаних з основними засобами, приділяють саме обліковій політиці. Так, нами були досліджені наукові обґрунтування доцільності відображення окремих елементів основних засобів у обліковій політиці та необхідність розкриття їх відповідно

до норм чинного законодавства (додаток Ж). Визначені альтернативні погляди щодо відображення у обліковій політиці додаткових елементів, які стосуються знаходження, використання та вибуття базуються на професійному судженні через недосконалість нормативної бази у розрізі формування облікової політики [22, 23]. Справді, обов'язкове розкриття інформації в обліковій політиці щодо основних засобів, а також урегульованість та оцінення її важливості поміж бухгалтерів скоротить час на визначення генезису проблеми пов'язаної з основними засобами у ході проведення контролю щодо точності та достовірності реальних і фактичних даних бухгалтерського обліку таких активів.

Практика показує, що існують випадки, коли активи, які були передані чи утилізовані не були враховані у фінансовій звітності [26]. Саме тому, у процесі контролю для встановлення таких упущень спеціалістом можуть використовувати такі процедури, як: перегляд результатів інвентаризації; аналіз наявності підписів матеріально-відповідальних осіб на Актах внутрішнього переміщення; опитування працівників; співставлення планових та фактичних даних, тощо.

Таким чином, проведений аналіз особливостей обліку та контролю за оприбуткуванням та рухом основних засобів на вітчизняних підприємствах показав, що науковці досить багато уваги приділяють визначеним аспектам. Тоді як основні нормативні вимоги щодо обліку, звітності та контролю за основними засобами відображається у П(С)БО 7 «Основні засоби», МСБО 16 «Основні засоби», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Податковому кодексі та інших актах. Єдиним механізмом управління обліковим процесом на підприємстві у сфері основних засобів є облікова політика, яка має відображати всі суттєві елементи, наприклад період проведення інвентаризації, методи оцінки, вибір методу амортизації для кожного із видів основних засобів функціонуючих на підприємстві. Звичайно, як і будь-яка ділянка бухгалтерського обліку та контролю, ділянка основних засобів має свої недоліки, мінімізація яких призведе до

ефективного використання основних фондів та точності даних відображених у внутрішній та зовнішній звітності.

1.3 Напрями удосконалення обліку та контролю основних засобів

На основі раніше проведеного дослідження було виявлено, що від точності та достовірності даних відображених у звітності (як внутрішній так і зовнішній) підприємства щодо придбання, обігу та списання основних засобів, а також щодо ефективності їх використання залежать всі фінансові показники підприємства, а також безперервність його господарської діяльності. Хоча, нормативна база, здавалось би висвітлює всі аспекти щодо провадження точного та достовірного обліку та контролю за рухом основних засобів, проте науковці виокремлюють ряд недоліків, зокрема деякі з них відображені на рисунку 1.4.

Проблеми бухгалтерського обліку основних засобів	Проблеми контролю основних засобів
<ul style="list-style-type: none"> - відсутність методики відображення ремонтів (у розрізі їх видів) основних засобів та їх поліпшення в обліку; - відсутність відображення співвідношення показників нормативного терміну служби та строків корисного використання основних засобів; - відсутність комплексного підходу з організації та методики обліку операцій з основними засобами; - відсутність концептуальної моделі документообігу щодо наявності та руху основних засобів; - відсутність альтернативного програмного забезпечення бухгалтерському програмному продукту ІС.Підприємство для оперативного прийняття рішень 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність затверджених рекомендацій щодо методики контролю операцій з основними засобами; - відсутність типових форм робочої документації контролера; - масштабність та трудомісткість на проведення контролю основних засобів; - низький рівень компетентності спеціалістів даної сфери

Рисунок 1.4 – Трактуювання науковцями проблем обліку та контролю основних засобів
Джерело: складено на основі [11, 5, 3]

Відображені проблеми не є голослівними, дійсно на практиці зустрічаються деякі законодавчі неточності або взагалі відсутні методичні

рекомендації щодо окремих аспектів обліку та контролю основних засобів. Так особливу увагу хочемо звернути на проблему пов'язану з програмним забезпеченням, які використовують вітчизняні суб'єкти господарювання для реєстрації бухгалтерських операцій протягом звітного періоду та на основі яких даних проводиться контроль.

Так, у 2020 році було проаналізовано найбільш популярні та використовувані автоматизовані бухгалтерські програмні продукти поміж фізичних та юридичних осіб (рис.1.5) [17]. Відповідно до рисунку видно, що найбільш популярною досі залишається 1С.Підприємство, не дивлячись на той факт, що у 2016 році даний програмний продукт було заборонено, що підвищило попит на використання аналогічного, але не ліцензованого продукту. Одним із мінусів стало те, що така бухгалтерська програма не оновлювалася відповідно до мінливих вимог податкового законодавства, а серед представників бюджетних установ взагалі була замінена. Також бували користувачі наголошували на відсутності у 1С.Підприємство працювати з графікою. Наприклад тоді, як необхідно продемонструвати фінансові показники, їх коливання та ймовірні фактори впливу необхідно переносити дані до MS Office Excel та будувати там дашборди для репрезентативності даних.

У ході поточних подій, вважаємо, що ще більше представників малого та середнього бізнесу відмовиться від даного продукту, а отже виникне необхідність у перенесенні даних з 1С.Підприємство на інший сервер та пошук альтернативних автоматизованих бухгалтерських програм.

Так, нами були досліджені автоматизовані програмні продукти для здійснення не лише одного виду обліку (наприклад бухгалтерського), але й управлінського, який дасть змогу аналізувати інформацію за певний період (неділя, місяць, квартал, рік) та оперативно приймати рішення щодо інвестування, зміни стратегії, пошук нових ринків збуту, відмови від товару тощо. Детальний аналіз бухгалтерських програмних продуктів відображений у таблиця И.1.

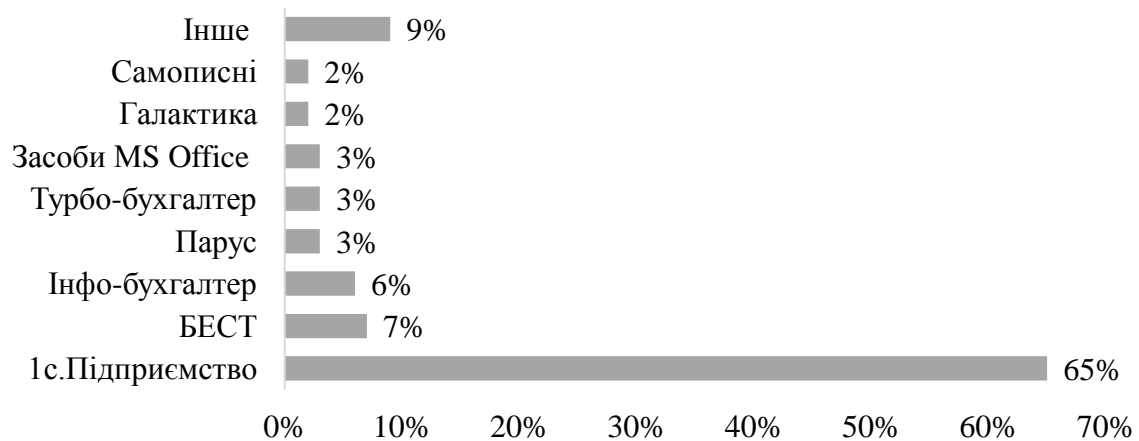

Рисунок 1.5 – Використання фізичними та юридичними особами автоматизованих систем бухгалтерського обліку
Джерело: [17]

Звичайно, у кожної із систем є свої недоліки і в першу чергу це стосується вартості, адже купівля серверу, налаштування та постійне обслуговування потребує фінансових ресурсів. Проте, якщо порівнювати отримані переваги, які у майбутньому будуть монітезовані внаслідок вчасних та оперативних управлінських рішень, то такі витрати можуть себе виправдати.

Інша проблема, шляхи вирішення якої ми можемо запропонувати стосується концептуальної моделі документообігу, яка у повній мірі буде відображати рух основних засобів, починаючи від надходження таких на підприємство закінчуючи вибуттям. Запропонована нами схема документообігу відображена у додатку К.

Така модель була розроблена враховуючи раніше викладені стадії життєвого циклу основних засобів на підприємстві а також у повній мірі відображають вплив всіх господарських операцій пов'язаних із рухом основних засобів на фінансову звітність організацій, що відповідно впливає на показники прибутковості та рентабельності.

Що стосується контролю основних засобів, то тут варто орієнтувати увагу персоналу не лише на точність та достовірність даних відображених у бухгалтерському обліку, де особливу увагу варто приділяти фактам

недооприбуткування основних фондів, поставкам техніки та обладнання в неповній комплектації, наявності та оцінки необхідності невикористовуваного обладнання тощо. Але й оцінці ефективності використання основних засобів, де окрім розрахунку загальноприйнятий показників, які характеризують фондозабезпеченість, фондоозброєність, фондівіддачу та фондоємкість особливу увагу необхідно приділити розрахунку ефективності капітальних вкладень. Це дасть змогу оцінити ефективність та доцільні будь-яких капітальних інвестицій пов'язаних з купівлею чи модернізацією основних фондів.

Таким чином, запропоновані шляхи удосконалення характеризуються практичним та системним підходом, адже якщо бухгалтерський облік не буде настільки трудомістким та ресурсовитратним шляхом впровадження нових автоматизованих систем бухгалтерського обліку це не лише позитивно відобразиться на точності та достовірності даних відображених у обліку щодо оприбуткування та руху основних засобів, але й дасть змогу проводити вчасний та періодичний контроль, оцінюючи при цьому ефективність використання виробничих основних засобів. Також запропонована модель документообігу не лише позитивно вплине на своєчасне та правильне документальне оформлення господарських операцій оприбуткування, руху та вибуття основних фондів, але й забезпечить контроль за їх зберігання, переміщенні з цеху в цех, реалізації та слугуватиме механізмом за дотриманням норм щодо щомісячного відображення амортизації у бухгалтерських записах, визначення доходів/збитків від ліквідації основних засобів, тощо.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ТОВ «ЗАВОД КОБЗАРЕНКА» ТА ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1 Загальна характеристика господарської діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка»

Базою дослідження виступає підприємство яке є лідером виробництва тракторних причепів на території України. Так, ТОВ «Завод Кобзаренка» убув заснований у 1993 року у вигляді німецько-українського товариства під назвою «Флігель», проте з плином часу його було перейменовано, а специфіка виробничого процесу підприємства була розширена від виробництва тачок та спеціальних візків до виготовлення тракторних та алюмінієвих причепів, цистерн, перевантажувальних бункерів, та інші сільськогосподарські інструменти та приладдя.

Окрім того, що підприємство займається власним виробництвом воно також є дилером продукції таких компаній як: BUDKOT (Польща), McHale (Ірландія), Ursus (Польща), KMZ (Україна), Eschlböck Biber (Австрія), Farmi Forest (Фінляндія), Wallenstein (Канада), Olimac Drago (Італія).

Місцем розташуванням ТОВ «Завод Кобзаренка» є смт.Липова Долина, Сумської області, а також підприємство розташувало свої виробничі потужності, зокрема цехи та складські комплекси, у Польщі. Станом на 01.01.2021 року загальні кількість працівників заводу сягала тисячі осіб, а система управління персоналом вирізняється у розрізі економічних (преміювання та рівень заробітної плати) та соціально-психологічних (переконавання, хвала та осуд) методів.

Із 2017 року підприємство входить до реєстру Великих платників податку. Так, за останні календарні роки характеризуються сплатою податків більше ніж 500 тис.євро, тоді як обсяг виручки є більше 50 млн.грн [33].

Тому, пропонуємо провести горизонтальний аналіз активів досліджуваного підприємства (табл.2.1)

Таблиця 2.1 – Горизонтальний аналіз активів ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019-2020 роки

Показник	2019	2020	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Основні засоби	198523	227642	29119	14,67
Необоротні активи	246907	287259	40352	16,34
Запаси	465252	448236	-17016	-3,66
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	90501	147413	56912	62,89
Гроші та їх еквіваленти	81247	148701	67454	83,02
Оборотні активи	672025	804211	132186	19,67
Баланс	918932	1091470	172538	18,78

Дані таблиці свідчать, що склад основних засобів протягом 2020 року був поповнений на 29119,00 тис грн. Так, справді у результаті довгих переговорів та аналізу ефективності закупівлі новітнього обладнання у квітні місяці керівництвом було прийнято рішення щодо інвестування грошових коштів у токарні верстати, устаткування для зварювання нержавіючої сталі, дробеметну камеру та різальні установки.

Також варто наголосити на підвищенні сум дебіторської заборгованості, що пов'язано в першу чергу із збільшення періоду погашення такої у договорах поставки внаслідок економічної нестабільності в країні. Проте, персоналом контролюються її розміри, а її частка знаходиться в межах допустимих значень. Також персоналом проводяться регулярні звірки взаєморозрахунків та укладаються додаткові угоди на відстрочення платежу чи його дроблення за періодами.

Загальна ситуація з активами на підприємстві у 2020 році демонструє, що найбільша частка знаходиться у необоротних активах та складає 73,7% у загальній сумі активів, де саме запаси є найбільшою статтею балансу акумулюючи 448,2 млн грн. Насамперед такий стан речей пов'язаний з виробничим видом діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка».

Враховуючи той факт, що активи досліджуваного підприємства щороку зростають, далі пропонуємо проаналізувати пасиви ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019-2020 роки (табл.2.2).

Таблиця 2.2 – Горизонтальний аналіз пасивів ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019-2020 роки

Показник	2019	2020	Абс. приріст, +,-	Відн. приріст, %
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	729910	924137	194227	26,61
Власний капітал	733198	927425	194227	26,49
Довгострокові зобов'язання	19891	0	-19891	-100
Короткострокові кредити банків	79907	76200	-3707	-4,64
Короткострокові зобов'язання	165843	164045	-1798	-1,08
Баланс	918932	1091470	172538	18,78

З таблиці видно, що власний капітал підприємства протягом досліджуваного періоду зростає на 26,49% у порівнянні з результатами діяльності 2019 року, що є свідчення підвищення рівня благополуччя сім'ї Кобзаренків, які є єдиними власниками заводу. Також станом на 31.12.2020 року у підприємство змогло погасити у повному обсязі довгострокові зобов'язання, зокрема перед АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «ПУМБ». Окрім цього, також були частково погашені короткострокові кредити та зобов'язання на 3707,00 тис грн та 1798,00 тис.грн відповідно. Загалом діяльність ТОВ «Завод Кобзаренка» є прибутковою, а завдяки модернізації виробництва результати діяльності 2021 можуть похизуватися реалізацією виробленої продукції на суму близько 1,7 млрд.грн [34]. Одним із факторів чого стало розширення ринків збуту, відтак станом на 01.01.2022 рік ТОВ «Завод Кобзаренка» постачає власну продукцію у 32 країни світу (мапа постачальників заводу відображена у додатку Л).

Узагальнюючи ситуацію з пасивами на ТОВ «Завод Кобзаренка» відзначимо, що скорочення зобов'язань підприємства позитивно характеризують його фінансовий стан та підтверджують факт збільшення незалежності його господарської діяльності від додаткового фінансування.

Наступним етапом дослідження є розрахунок показників стійкості, платоспроможності та рентабельності діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019-2020 роки (табл.2.3).

Таблиця 2.3 – Аналіз показників стійкості, платоспроможності та рентабельності ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019-2020 роки

Показник	2019	2020	Абс. приріст, +,-
Фінансова автономія	0,8	0,85	0,05
Поточна ліквідність	1,49	1,75	0,26
Рентабельність продажів (валовий прибуток), %	25,17	22,37	-2,8
Рентабельність продажів (ЕВІТ), %	17,34	24,45	7,11
Рентабельність продажів (чистий прибуток), %	14,22	20,05	5,83

Аналізуючи показник фінансової автономії у 2020 році то спершу зазначимо про його зростання при порівнянні з 2019 роком, що є позитивним фактом, тоді як отримане кількісне значення свідчить що ТОВ «Завод Кобзаренка» може самостійно профінансувати свої активи на 85%. Тоді як показник ліквідності підтверджує факт неможливості втрати платоспроможності ТОВ «Завод Кобзаренка» у найближчому майбутньому. Також зауважимо, що такий показник протягом досліджуваного періоду знаходиться в межах допустимих значень (> 1).

Аналізуючи рентабельність діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка» було оцінено такий враховуючи чистий дохід від реалізації, чистий фінансовий результат та операційний прибуток (ЕВІТ). Відтак, рентабельність за чистим прибутком та операційним прибутком щороку зростає на 5,83% та 7,11% відповідно. Це свідчить про те, що ТОВ «Завод Кобзаренка» є конкурентоспроможним на ринку, а нарощування прибутку підтверджує функціонування на підприємстві придуманої бізнес-моделі.

Отже, проведений аналіз господарської діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка» свідчить, що підприємство оновлює матеріало-технічну базу а також модернізує виробництво. Розраховані показники знаходяться в межах допустимих норм, а деякі навіть їх перевищують що підтверджує факт ефективного управління фінансовими та трудовими ресурсами.

2.2 Практичні особливості обліку та контролю основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка»

Для забезпечення виробничого процесу з метою виготовлення якісної сільськогосподарської техніки, причепів, цистерн та бункерів змушує до наявності та функціонування великої кількості основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка».

У власності ТОВ «Завод Кобзаренка» знаходиться велика кількість основних засобів, окрім будівель, верстатів, спеціалізованого обладнання для виливання деталей на підприємстві є також автопарк, який налічує близько тридцяти одиниць техніки. Основне призначення автомобілів полягає у доставці комплектуючих та безпосередньо виробленої техніки до замовників. Станом на 2021 рік такий автопарк був поповнений двома новими автомобілями марки Mercedes. Зауважимо, що строки корисного використання основних засобів затверджені у обліковій політиці ТОВ «Завод Кобзаренка» відповідають чинному законодавству, тоді як амортизація таких активів розраховується за прямолінійним методом. Приклад розрахунку амортизації за прямолінійним методом відображений у таблиці М.1

Використання прямолінійного методу амортизації є найпростішим, проте, як зазначають науковці і найбільш прийнятний для автомобілів, адже його використання є регулярним (доставка комплектуючих) та існує ймовірність його перепродажу.

Також зауважимо, що відповідно до додатків до облікової політики, зокрема робочого плану рахунків ТОВ «Завод Кобзаренка» бухгалтерією не впроваджено додаткових аналітичних рахунків третього та четвертого порядку для деталізованого огляду вмісту основних засобів, наприклад за вартісним критерієм, видовим чи брендовим. Відтак, відображення всіх операцій пов'язаних із життєвим циклом основних засобів відображається ТОВ «Завод Кобзаренка» на рахунку 10 «Основні засоби», у розрізі їх видів передбачених Інструкцією №291, де надходження основних засобів

відображається за дебетом 10-го рахунку, а списання, відповідно, за кредитом. Приклад кореспонденцій ТОВ «Завод Кобзаренка» щодо придбання, створення, переоцінки та вибуття основних засобів відображено у додатку Н.

Окрім того, аналіз особливостей організації процесу бухгалтерського обліку операцій з основними засобами дав змогу сформуванню поетапну схему опрацювання та реєстрації первинних документів (рис.2.1).

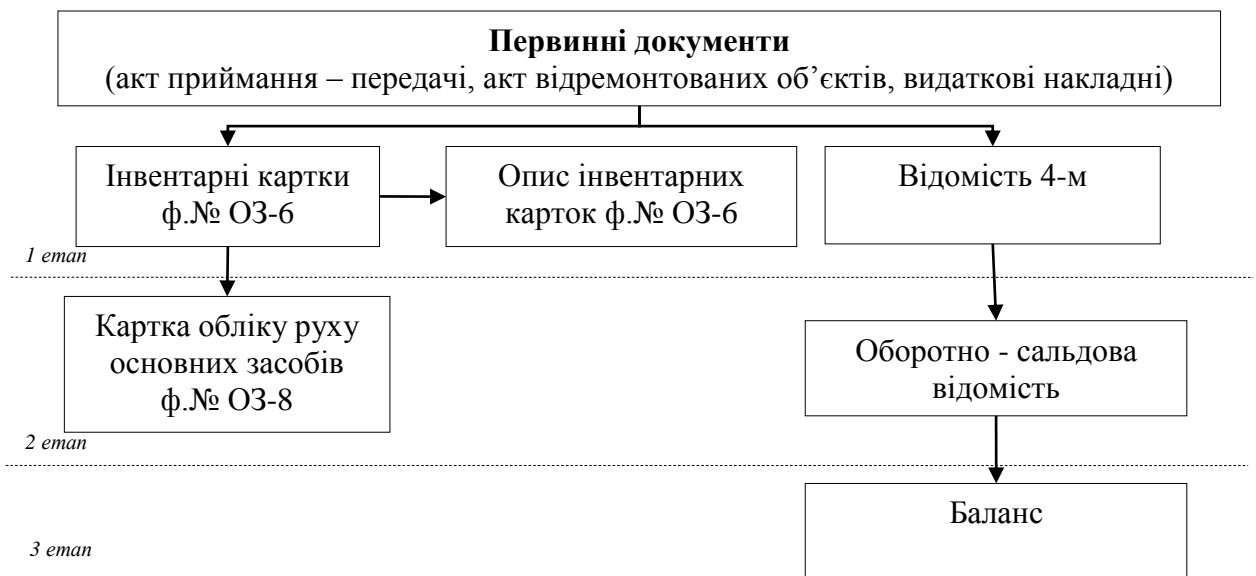

Рисунок 2.1 – Поетапна схема опрацювання та реєстрації операцій з основними засобами

Тобто, процес запису операцій з основними засобами на ТОВ «Завод Кобзаренка» починається з факту отримання відділом бухгалтерії відповідних документів підтверджуючих факт їх надходження. Після чого наказом Кобзаренко А. Д. формується комісія, яка відповідальна за приймання основних засобів та заповнення первинної документації (ф. №ОЗ-1 та/або ф. №ОЗ-2). Потім формуються інвентарні картки та відповідні описи. Такі описи складаються в одному екземплярі, тоді як їх основне призначення полягає у контролі за зберігання інвентарних карток. Специфікою інвентарних карток на ТОВ «Завод Кобзаренка» є те, що вони формуються на кожну групу однорідних об'єктів, тоді як інвентарний номер залежать від групи в яку входить об'єкт основних засобів. Наприклад, комп'ютерна

техніка (вартість якої більше 20 тис. грн) має початковий код 10441_n, тоді як всі інвентарні номери автомобілів автопарку мають код 1052_n. Інвентарний номер верстатів залежить від їх призначення:

- Верстати токарної групи з ЧПУ – 10411_n;
- Верстати свердлової групи – 10412_n;
- Верстати металорізальної групи – 10413_n;
- Верстати фрезерної групи – 10414_n.

Зауважимо, що такий груповий облік спрощує процес інвентаризації, а також мінімізує помилкове обрання підгрупи чи номера у ній через наслідування принципу послідовності.

Паралельно також відбувається заповнення відомості 4-м, у якій відображаються господарські операції за дебетом та кредитом 10-го та 13-го рахунків.

На другому етапі працівниками має бути заповнена картка руху основних засобів, яка формується у відповідності до класифікаційної групи. У картці ф.№ ОЗ-8 мають бути відображені операції щодо надходжень та вибуття об'єктів основних засобів відповідної класифікаційної групи, при вибутті основних засобів важливо визначати його причину (внаслідок старіння чи стихійного лиха), суми амортизації та витрат на ремонт та/або відновлення. Заповнення такої картки має бути періодичним (щомісяця), а також таку інформацію варто узагальнювати кожен квартал та зводити результати на кінець року.

Будь-які раніше визначені операції з основними засобами мають бути також відображені у оборотно-сальдовій відомості, бухгалтери ТОВ «Завод Кобзаренка» відносяться до цього процесу вкрай відповідально, адже саме оборотно-сальдова відомість слугує інструментом формування податку на майно. Після звірки точності та достовірності даних представлених у картках та дзеркального відображення їх у оборотних відомостях 10-го, 13-го, та 15-го рахунків в кінці року формується баланс.

Також зауважимо, що відповідно до облікової політики ТОВ «Завод Кобзаренка» оцінює об'єкт основних засобів за первісною вартістю, до якої включає загальну суму витрат понесених на придбання (чи виробництво) такого активу, реєстраційні збори, мито та витрати на погашення непрямих податків, та ті витрати компаніям, які були задіяні у до налаштуванні, монтажі та/або транспортуванні об'єкту основних засобів.

Що стосується контролю за основними засобами на ТОВ «Завод Кобзаренка», то такий проводиться на вимогу керівника, за участю працівників заводу (внутрішній контроль) чи за участю зовнішнього контролера. Такий контроль проводиться з метою перевірки фактичної наявності таких активів та оцінки їх продуктивності та ефективності. Так, відзначимо, що контроль основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка» має певні етапи (рис.2.2).

Етап	Характеристика
I етап Організаційно-правовий	характеризується збором та аналізом всіх правостановлюючих документів на володіння всіма об'єктами основних засобів, відбувається аналіз облікової політики підприємства та елементів які стосуються основних засобів, тощо
II етап Документально-аналітичний	характеризує збір та обробку всієї первинної документації та бухгалтерських записів, які підтверджують факт: надходження об'єктів основних засобів на підприємство, їх транспортування, устаткування, ремонт, до налаштування модернізацію, тощо. А також перевірку операцій пов'язаних з реалізацією та вибуттям основних засобів та всієї супутньої документації. Також може здійснюватися розрахунок ефективності використання виробничих фондів, оцінки якості основних засобів та їх відповідності технічним характеристикам;
III етап Перевірка достовірності	перевірка достовірності даних відображених у фінансовій, податковій чи управлінській звітності протягом аналізованого періоду
IV етап Узагальнюючий	узагальнення результатів контролю

Рисунок 2.2 – Характеристика етапів контролю операцій з основними засобами на ТОВ «Завод Кобзаренка»

Стосовно основних засобів, виведених з експлуатації, тобто утилізованих або проданих, контролер ТОВ «Завод Кобзаренка» має перевірити:

- чи було належним чином санкціоноване виведення з експлуатації та чи були дотримані відповідні методи оцінки;
- чи були належним чином скориговані рахунки активів та амортизації;
- чи були повністю враховані доходи від продажу, якщо такі є;
- чи були отримані прибутки або збитки, а також належним чином скориговані та розкриті в звіті про прибутки та збитки.

На думку головного бухгалтера ТОВ «Завод Кобзаренка» при проведенні нею внутрішньогосподарського контролю за час її роботи були виявленні такі порушення, як несвоєчасне оприбуткування об'єктів основних засобів, похибки при розрахунках первісної вартості таких активів, а також порушення правил та норм документального оформлення операцій з основними засобами. Також вона вважає, що такі ненавмисні помилки та похибки виникають у щойно прийнятих працівників і пов'язані в першу чергу з недостатнім рівнем кваліфікації у обліку такої специфічної ділянки як основні засоби.

Отже, проведений аналіз показав, що для виробництва продукції ТОВ «Завод Кобзаренка» використовує велику кількість основних засобів, цехи, верстати, машини, спеціалізоване обладнання, тощо. Для систематизації всього процесу обліку основних засобів, всі специфічні аспекти були викладені у обліковій політиці, зокрема це стосується оцінки об'єктів основних засобів, методів амортизації та їх вартісних критеріїв. Аналіз показав, що на підприємстві робочий план рахунків відповідає рекомендаціям, а додаткові аналітичні рахунки не були впроваджені, тоді як системі контролю керівник та головний бухгалтер приділяє досить значну увагу, адже такі дані прямопропорційно впливають на суми податкових

платежів, які має сплатити ТОВ «Завод Кобзаренка» за календарний рік. Таким чином, процес обліку та контролю на ТОВ «Завод Кобзаренка» за операціями з основними засобами має певні відмінності, а на перший погляд здається що функціонуюча система є досконалою. Тоді як нами були виокремлені деякі її недоліки, розгляд та шляхи удосконалення яких будуть представлені далі.

2.3 Шляхи удосконалення обліку та контролю за основними засобами на ТОВ «Завод Кобзаренка»

На основі того, що частка основних засобів складає 79,25% у загальній вартості необоротних активів станом на кінець 2020 року, а також враховуючи щорічне нарощення фондоемкості ТОВ «Завод Кобзаренка» та такий стан речей вимагає суворого обліку, контролю та управління як за видами, так і за вартістю. Незважаючи на те, що керівництвом було докладено багато зусиль для ефективного використання та точності даних представлених у проміжній звітності бухгалтерії щодо основних засобів, проте надмірне та неефективне використання основних засобів все ще має місце на товаристві.

Враховуючи той факт, що інформація щодо руху основних засобів не є вчасно оновлюваною, то керівництво ТОВ «Завод Кобзаренка» має забезпечити всі відділи таким програмним забезпеченням, яке допоможе йому синхронно управляти основними засобами, вести облік, організувати його використання та контролювати експлуатацію таких активів.

Окрім того, що вибір одного із альтернативних програмних продуктів знизить трудомісткість процесу обробки бухгалтерської інформації, але й скоротить час для збору інформації щодо, наприклад модернізації основного засобу. Звичайно, для цього не достатньо лише встановити програмне забезпечення, це потребує змін посадових інструкцій на підприємстві визначивши співвідношення між правами та обов'язками, а також затвердити

Положення про координацію роботи між бухгалтерією та іншими суміжними підрозділами (табл.2.4).

Таблиця 2.4 – Взаємозв’язок відділу бухгалтерії ТОВ «Завод Кобзаренка» з іншими суміжними підрозділами при зборі інформації про основні засоби

Підрозділ	Сутність інформації про основні засоби
Плановий відділ	Інформація про виробничі та бізнес-плани здійснення інвестицій на придбання основних засобів протягом року, стратегії розробки для складання кошторисів, передбачити методи, види та терміни інвестування в основні засоби відповідно до фінансових можливостей
Відділ збуту	Інформація про ціни, частку ринку постачальників, інформація про ціни на сировину для оцінки інвестицій в основні засоби
Відділ праці	Інформація про норми праці, ціни на одиницю заробітної плати, кількість та структуру праці для складання відповідних кошторисів
Технічний відділ	Інформація про особливості, корисність, характеристики, якість основних засобів
Відділ виробництва та споживання	Інформація про обсяги продукції, що передбачається щорічно споживати
Кошторисний відділ	Інформація про надходження, грошові потоки від інвестиційних проектів, економічну ефективність, соціальну ефективність у разі реалізації проекту

Імплементация такої комунікації у господарську діяльність ТОВ «Завод Кобзаренка» мінімізує побоювання головного бухгалтера щодо помилок при опрацюванні первинної документації та як наслідок надмірно сплачених податків або недоплати. Також підвищиться ефективність використання окремих машин та обладнання, за допомогою оцінки їх навантаженості та простою. Одним із джерел доходу може стати здача в оренду того обладнання, яке очікувано не буде використовуватися у найближчий період внаслідок відсутності потреби чи зниження попиту на продукцію, якщо такий актив був задіяний у окремому виробничому процесі.

Після збору та опрацювання інформації, наданої відповідними підрозділами, доречним є формування управлінського звіту для надання інформації керівникам для прийняття рішень щодо інвестування в основні засоби. Такий звіт має містити нормативні показники, а також дані поточного

та минулого періодів, що дасть змогу швидко оцінити матеріально-технічний стан підприємства.

Іншою рекомендацією обліку основних засобів є доопрацювання робочого плану рахунків ТОВ «Завод Кобзаренка» (додаток П). Враховуючи той факт, сучасним планом рахунків ТОВ «Завод Кобзаренка» не передбачена аналітика у розрізі третього та четвертого порядків, пропонуємо систематизувати такий план з інвентарними номерами, які присвоюються на підприємстві за видами основних засобів при їх введенні в експлуатацію. Представлений аналітичний облік у розрізі чотирьох порядків дасть змогу детально охарактеризувати всі об'єкти основних засобів у грошовому та натуральному вимірах. При цьому зауважимо, що четвертий порядок може бути не остаточним, а створювати додаткові підгрупи об'єктів основних засобів.

Для більшої репрезентативності запропонованих рекомендацій, пропонуємо розглянути приклад відображення, за новим планом рахунків, господарських операцій щодо надходження основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка».

Так, станом на 17.02.2022 року, ТОВ «Завод Кобзаренка» отримало від ТОВ «Тернопіль Захід» Токарний верстат СК6150 з ЧПК, вартістю 549400,00 грн (з ПДВ). Вартість доставки (Тернопіль – смт. Липова Долина) від ТОВ «Нова Пей» склала 26638,00 грн (з ПДВ). Послуги по монтажу (контрагент ФОП Ткачов Є.О.) склали 15237,00 грн (з ПДВ). Додаткові послуги фахівця (ФОП Киселик С.П.) щодо налаштування та синхронізації автоматизованих процесів склали 13600,00 грн (з ПДВ). Токарний верстат СК6150 з ЧПК був введений в експлуатацію 01.03.2022 року. Особливості відображення вищенаведених операцій у бухгалтерському обліку ТОВ «Завод Кобзаренка» представлені у додатку Р.

Представлене відображення прикладу надходження токарного верстату на ТОВ «Завод Кобзаренка» показує, що віднесення кожного об'єкта враховуючи його класифікаційну групу, дасть змогу оперативного аналізу

щодо кількості та вартості таких у загальній сумі активів підприємства. Також це забезпечує порівнюваність даних та мінімізує ймовірність похибки. Наприклад якщо вартість верстатів (рахунок 1041) при порівнянні 01.07.2022 року та 01.01.2023 року зросте, то це буде свідченням закупівлі окремих видів верстатів (рахунок 1041_n), а при впевненості у відсутності таких операцій протягом аналізованого півріччя 2022 року, існуватиме необхідність у перевірці даних, адже підвищиться ймовірність похибки при віднесенні отриманих об'єктів основних засобів до відповідної класифікаційної групи.

Також особливу увагу головного бухгалтера та бухгалтерів всіх ділянок обліку варто зосередити на правильності оформлення первинної документації, а також достовірності даних відображених у обліку. Такий стан речей особливо важливий на поточний момент, адже з впровадженням воєнного стану на території України, відмінили мораторій на проведення перевірок впровадженого у 2020 році з огляду на карантинні обмеження.

Відтак, з кінця лютого 2022 року було дозволено проведення камеральних перевірок декларацій та фактичних перевірок не обмежуючи кола питань. На основі того, що досліджуване нами підприємство є Великим платником податку та платником податку на додану вартість, а його остання перевірка проводилася органами податкової інспекції у 2019 році то існує ймовірність, на її проведення. Тож, в умовах коли виробничий потенціал підприємства скоротився, а збут продукції призупинений у облікового персоналу є час на проведення додаткового контролю за сумами понесених витрат на модернізацію, ремонт (поточний, капітальний) основних засобів та відображенням його у обліку. Переконалися у точному та достовірному обчисленні сум амортизаційних відрахувань у розрізі кожної із класифікаційних груп групи основних засобів. Перевірити наявність всіх підтверджуючих документів про надходження, вибуття та переміщення об'єктів основних засобів. Такі заходи дадуть змогу передчасно знайти помилки у звітності та даних бухгалтерського обліку, а отже буде ймовірність скоротити можливість виявлення помилок інспекторами у ході

перевірки, що відповідно вплине на розмір застосованих штрафних санкцій. А також це позитивно відобразиться на процесі організації бухгалтерського обліку у майбутньому, адже про слабкі місця підприємства буде відомо і такі будуть контролюватися суворіше.

Отже, обліковому персоналу ТОВ «Завод Кобзаренка» варто відповідальніше віднестися до обробки та заповнення первинної документації, яка стосується основних засобів, а також налагодити комунікація між всіма структурними підрозділами з метою узагальнення даних щодо продуктивності основних фондів та ефективності їх використання у виробничому процесі. Окрему увагу бухгалтерів варто направити на робочий план рахунків, адже імплементація запропонованого нами плану чотирьох порядків, дасть змогу детального аналізу основних засобів, за їх призначення, у вартісному та натуральному вимірниках.

Таким чином, загальна картина щодо облікового процесу операцій з основними засобами є прийнятною, проте виправлення на наш погляд суттєвих аспектів, дасть змогу підвищити якість використання матеріально-технічної бази та забезпечить порівнюваність даних, що у майбутньому зможе вплинути на прибутковість ТОВ «Завод Кобзаренка».

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних особливостей та сутності основних засобів показав, що питання обліку та контролю таких активів є чи не одним із найважливіших, через їх істотний вплив на фінансові показники діяльності суб'єкта господарювання. Було визначено, що нормативно-правовим актам не властивий єдиний підхід до трактування сутності поняття «основні засоби», те саме стосується і наукових досягнень. Окремі автори акцентують увагу на тому, що основні засоби є матеріальними активами, тоді як інші вважають їх засобами праці. Хоча на нашу думку, основні засоби завжди є матеріальними цінностями для підприємства, оскільки такі були придбані за відповідну плату, тоді як засобом праці такий актив може виступати у разі виконання підприємством виробничої, фінансової чи комерційної діяльності за прямої участі такого об'єкту основного засобу.

Дослідження особливостей обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах показав, що функціонування такого активу відповідає певним життєвим циклам: надходження, продуктивне використання та зберігання, відновлення та/або поліпшення, вибуття. Кожному із визначених циклів притаманні певні особливості обліку, тоді як будь-які операції мають бути підтвердженні первинним документом. Також було оцінено підходи науковців, щодо найбільш оптимального методу амортизації основних засобів, де, загалом думка щодо доречності використання того чи іншого методу амортизації залежить від частоти використання об'єкту основних засобів та простоти методу. Окрім цього, було визначено роль облікової політики, як інструмента забезпечення єдиного процесу обліку основних засобів на підприємстві.

Наступним етапом дослідження став аналіз наукових праць спеціалістів, які висвітлюють проблеми обліку та контролю основних засобів, окремі з яких є неабияк актуальними та потребують оперативного вирішення. Однією із таких проблем стало програмне забезпечення, адже відомо, що

автоматизація обліку не лише знижує трудоемкість процесу обробки, введення та опрацювання бухгалтерської інформації але й мінімізує ймовірність виникнення помилок у бухгалтерському процесі. Відтак, аналіз показав, що на противагу бухгалтерському програмному продукту 1.Підприємство існують альтернативні, які є кращими за репрезентативністю даних, вартістю, автоматизованою оновлюваністю, тощо. Окрім цього, було запропоновано концептуальну модель документообігу, яка у повній мірі відображає життєвий цикл об'єктів основних засобів на підприємстві.

Наступний етап дослідження ґрунтувався на господарській діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка», яке є лідером серед виробничих підприємств, які кваліфікуються на виготовленні тракторних причепів, цистерн, бункерів, тощо. Аналіз активів показав, що частка необоротних активів у загальній сумі складає 73,3% та характеризується постійним збільшенням, тоді як ситуація з пасивами ТОВ «Завод Кобзаренка» є оберненою, зокрема це стосується зобов'язань, що позитивно характеризує його фінансовий стан та підтверджує факт збільшення незалежності господарської діяльності від додаткового фінансування

Що стосується процесу бухгалтерського обліку та контролю за операціями з основними засобами, то на підприємстві функціонує облікова політика, яка виокремлює строки корисного використання об'єктів основних засобів (які відповідають вимогам ПКУ), метод амортизації (прямолінійний), відображення господарських операцій відбувається у відповідності до Інструкції №291 (без доопрацювань). На основі аналізу особливостей опрацювання та реєстрації операцій з основними засобами на ТОВ «Завод Кобзаренка», нами була виокремлена поетапна схема, яка базується на трьох етапах з детальним описом кожного із них. Що стосується контролю, то такий на підприємстві також відбувається поетапно, де першому етапу характерним є збір правовстановлюючих документів на всі об'єкти основних засобів, потім відбувається обробка первинної документації, яка підтверджує факт оприбуткування, ремонту чи вибуття, після чого перевіряється

достовірність представлених даних у проміжній внутрішній, податковій та фінансовій звітності, в результаті чого формуються відповідні висновки.

Враховуючи досліджені особливості обліку, контролю, та виявлені недоліки, які притаманні бухгалтерському процесу ТОВ «Завод Кобзаренка», по-перше нами був запропонований робочий план рахунків, приклад застосування якого підтвердив факт репрезентативності та порівнюваності кількісних та якісних даних у розрізі визначених нами класифікаційних груп. По-друге акцентовано увагу на необхідності тісного комунікаційного взаємозв'язку між суміжними відділами, які безпосередньо чи опосередковано володіють інформацією щодо основних засобів. По-третє, зосереджено увагу на необхідності контролю за правильністю оформлення первинної документації щодо руху основних засобів.

Отже, проведений нами аналіз показав, що обліковий процес на ТОВ «Завод Кобзаренка» не є ідеальним, тоді як імплементація запропонованих рекомендацій у господарський процес позитивно відобразиться на фінансових показниках заводу, а також мінімізує факт накладання штрафу за порушення чинних норм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабаєв Ю.А. Бухгалтерский финансовый учет. Москва: Риор, 2013. 312 с.
2. Бабич В. витрати на ремонт та поліпшення основних засобів: обліковий і податковий аспекти. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 8. с. 10–13.
3. Бараннік О. Проблемні питання податкового обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів. URL: http://sophus.at.ua/publ/2012_12_11_12_kampodilsk/sekcija_2_2012_12_11_12/problemni_pitannja_podatkovogo_obliku_vitr
4. Бойко В.М. Бізнес: словник-довідник. Київ: Україна, 2008. 565 с.
5. Бондар О. Проблеми визнання основних засобів у бухгалтерському і податковому обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 4. с. 23–27.
6. Бондаренко Н.М., Шачаніна Ю.К. Організація внутрішньогосподарського контролю використання основних засобів на вітчизняних підприємствах та шляхи його удосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 23. Ч. 3. 2017. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/3/30.pdf
7. Бутинець Ф.Ф, Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : рута, 2006. – 832 с.
8. Гречко С.М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. № 3(21). Ч. 2. С. 23–31.
9. Довгалюк Н.В. Ефективність використання та відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств центрального Полісся : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Н.В. Довгалюк. – Житомир, 2010. 20 с.

10. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.
11. Коваленко О.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. Вип. 7. С. 20–27.
12. Костюнік О.В. Наконечна А.А. економічний зміст та класифікація основних засобів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. № 21. Ч.1. 2016. С. 177-180. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_21/1/47.pdf
13. Кузнецов В. Великий словник бухгалтера. Харків: Фактор, 2005. 532 с.
14. Куліш О.А. Програмне забезпечення автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві. *Науковий вісник*, 2015. С. 246—251.
15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8). Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text (дата звернення: 19.04.2022).
16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01.01.2009. URL: http://www.minfin.gov.ua/document/92427/Мсбо_16.p
17. Навчальний центр Стимул (2020). Чому 1С? Переваги та недоліки для ведення обліку в Україні. URL: https://stimul.kiev.ua/articles.htm?a=chomu_1s_perevagi_ta_nedoliki_dlya_veden_nya_obliku_v_ukraini
18. Неміш Ю.В. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. *Аграрна економіка*. 2012. Т. 5. № 3–4. С. 181–187.
19. Несенюк А.С. Переваги і недоліки використання серверів онлайн бухгалтерії підприємствами на території України (Doctoral dissertation, ДонНУЕТ ім. М. Туган Барановського). 2019. С. 322—323.

20. Павелчак - Данилюк О. Обґрунтування програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах. Вісник ТНТУ. Тернопіль: ТНТУ, 2014. Т. 73. № 1. С. 209—218.
21. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-iii: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 URL: <http://www.minfin.gov.ua>
23. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 19.04.2022).
24. Рябчук О.Г., Корнійчук О.О. Проблеми та напрями вдосконалення аудиту операцій з основними засобами суб'єкта господарювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Випуск 2(19). 2019. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/19_2019/59.pdf
25. Сердюк В.Н. бухгалтерский учет : учеб. Пособ. Донецк: Донну, 2009. 595 с.
26. Степаненко О.І. та Чернишенко Я.Г. Альтернативні підходи в документуванні облікової інформації про об'єкти основних засобів підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 5. 2015. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/5_2015ua/35.pdf
27. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підручник. Київ: А.С.К. 2005. 784 с.
28. Черненко С.К. Природа основних засобів : монографія. Рівне. 2006. 84 с.
29. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 556 с.

30. Янчев А.В. Основний капітал в умовах ринкової економіки. Стратегічні напрями розвитку підприємств харчових виробництв і торгівлі : зб. тез Міжнар. наук.-метод. конф. Харків. : ХДатох, 2002. с. 331–332.

31. Яцунська О. С. Облік основних засобів за стадіями життєвого циклу : монографія. Херсон : Грінь Д.С., 2017. 152 с.

32. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 19.04.2022).

33. ТОВ ЗАВОД КОБЗАРЕНКА 19344937 – перевірка контрагента і вся контактна інформація про нього. *Перевірка контрагентів - аналіз благонадійності компаній онлайн - сайт Nomis Україна*. URL: <https://nomis.com.ua/19344937-tovarystvo-z-obmezhenoju-vidprovidalnistiu-zavod-kobzarenka> (дата звернення: 04.05.2022).

34. Історія ТОВ "Завод Кобзаренка". *ТОВ "Завод Кобзаренка"*. URL: https://kobzarenko.com.ua/about_ua.html (дата звернення: 04.05.2022).

35. Кравченко О.В., Селезньова О.В. Актуальні проблеми обліку основних засобів. *Проблеми розвитку економіки підприємства: погляд молоді* : XV Міжнар. наук. конф. здобувачів вищ. освіти, м. Харків, 11 берез. 2022 р

36. Кравченко О.В., Селезньова О.В. Стан розвитку обліку та контролю основних засобів на вітчизняних підприємствах та напрями їх удосконалення. *Вісник СумДУ*. №3. 2022.

ДОДАТКИ

Додаток А

SUMMARY

Seleznova O.V. Accounting and control of fixed assets - Qualifying work of the bachelor. Sumy State University, Sumy, 2022

The theoretical, methodical and practical features of accounting and control of operations with fixed assets are investigated in the work. The main purpose of the study is to develop practical recommendations for improving the quality of accounting information relating to fixed assets and minimizing the likelihood of excessive losses of the enterprise due to errors and mistakes. The state of accounting and control of operations with fixed assets at the production enterprise is studied.

Key words: fixed assets, accounting of fixed assets, control of fixed assets, depreciation, valuation of fixed assets

АНОТАЦІЯ

Селезньова О.В. Облік та контроль основних засобів – Кваліфікаційна робота бакалавра. Сумський державний університет, Суми, 2022 р.

У роботі досліджено теоретичні, методичні та практичні особливості обліку та контролю операцій з основними засобами. Основна мета дослідження полягає у розробці практичних рекомендацій щодо підвищення якості облікової інформації, яка стосується основних засобів та мінімізації ймовірності виникнення надмірних втрат підприємства внаслідок помилок та похибок. Досліджено стан обліку та контролю операцій з основними засобами на виробничому підприємстві.

Ключові слова: основні засоби, облік основних засобів, контроль основних засобів, амортизація, оцінка основних засобів

Додаток Б

Таблиця Б. 1 – Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 - земельні ділянки	-
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 - будівлі	20
споруди	15
передавальні пристрої	10
група 4 - машини та обладнання	5
З них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 20000 гривень	2
група 5 - транспортні засоби	5
група 6 - інструменти, прилади, інвентар, меблі	4
група 7 - тварини	6
група 8 - багаторічні насадження	10
група 9 - інші основні засоби	12
група 10 - бібліотечні фонди	-
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	-
група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 - природні ресурси	-
група 14 - інвентарна тара	6
група 15 - предмети прокату	5
група 16 - довгострокові біологічні активи	7

Додаток В

Таблиця В.1 – Приклад відображення у бухгалтерському обліку придбання основних засобів

Зміст господарської операції	Проводки	
	Дебет	Кредит
Отримано обладнання	152	631
Відображено ПДВ		
- сума ПДВ у вартості обладнання, субрахунок «Неотримані податкові накладні»	644	631
- отримано податкову накладну, відображено податковий кредит	641	644
Отримано транспортні послуги	152	631
Відображено ПДВ		
- сума ПДВ у вартості транспортування, субрахунок «Неотримані податкові накладні»	644	631
- отримано податкову накладну, відображено податковий кредит	641	644
Отримано роботи з установки, монтажу і налагодження обладнання	152	631
Відображено ПДВ		
- сума ПДВ у вартості робіт, субрахунок «Неотримані податкові накладні»	644	631
- отримано податкову накладну, відображено податковий кредит	641	644
Оплачено постачальникам вартість обладнання, послуг і	631	311
Відображено заробітну плату з нарахуваннями ЄСВ працівників, зайнятих установкою і монтажем	152	66,65
Відображено вартість матеріалів, використаних при установці	152	20
Введено обладнання в експлуатацію	104	152

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Економічна сутність вартостей, за якими можуть бути оцінені основні засоби у бухгалтерському обліку відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби»

Вид вартості	Визначення
Первісна вартість	історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів
Справедлива вартість	сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату.
Залишкова вартість	різниця між первісною (переоціненою) вартістю необоротного активу і сумою його накопиченої амортизації (зносу).
Ліквідаційна вартість	сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією)

Додаток Д

Таблиця Д.1 – Порівняльний аналіз методів амортизації основних засобів

Назва системи	Переваги методу
Рівномірна система	<ul style="list-style-type: none"> - простота у використанні; - доцільна для використання, коли ступінь експлуатації активу в кожному обліковому періоді залишається незмінним; - коли основний засіб зношується рівномірно протягом терміну його використання, сума нарахованих амортизаційних відрахувань відображає величину фактичного зносу активу; - величина залишкової вартості об'єкта основних засобів зменшується, а сума нарахованого зносу зростає з року в рік на одну й ту саму суму
Система прискореної амортизації	<ul style="list-style-type: none"> - нарахування найбільшої суми амортизації на початковому етапі експлуатації активу та подальше її зменшення з року в рік протягом всього загального терміну його корисного використання; - можна швидше відшкодувати вартість основних засобів, причому сума максимального відшкодування припадає на перший рік використання основних засобів; - доцільно використовувати для активів, які більш інтенсивно використовуються на початковому етапі експлуатації та їх ефективність зменшується з року в рік
Виробнича система	<ul style="list-style-type: none"> - амортизація нараховується пропорційно до ступеня фактичного зносу основних засобів; - використання системи є доцільним, коли економічна корисність того чи іншого активу зменшується швидше через експлуатацію у виробництві, ніж просто через плин часу; - сума амортизації відповідає величині фізичного зносу

Джерело: [27]

Додаток Е

Вид	Сутність	Вид витрат	Особливості відображення
Поточний ремонт	для забезпечення або відновлення працездатності виробу, полягає у виконанні дрібних робіт з виправлення і часткової заміни окремих деталей устаткування, цехового транспорту та інструментів	Первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта	Витрати акумулюються за дебетом рахунку 15, а по закінченню всіх робіт списуватися з кредиту рахунку 15 у дебет рахунку 10 відповідно до кожного об'єкту
Середній ремонт	для виробничого та транспортного устаткування, цехового транспорту та інструментів з періодичністю понад один рік і пов'язані із значними витратами на їх проведення	Включаються до складу витрат звітного періоду, в залежності від використання об'єкта основних засобів	Ремонт виробничого обладнання – дебет рахунку 23; ремонт загальновиробничого призначення – дебет рахунку 91; адміністративного – дебет 92 та збуту – дебет 93
Капітальний ремонт	для відновлення справності та повного відновлення ресурсу виробу і полягає у виконанні робіт, пов'язаних із заміною або ремонтом найважливіших і відповідальних його частин або основних конструкцій		

Рисунок Е.1 – Особливості відображення у бухгалтерському обліку операцій пов'язаних з поліпшенням об'єктів основних засобів

Джерело: узагальнено на основі [2]

Додаток Ж

Таблиця Ж.1 – Елементи облікової політики щодо об'єктів основних засобів

№ з/п	Елемент облікової політики	Метод. реком. №635	П(С)БО та МСФЗ
1.	Установлення вартісного критерію розмежування основних засобів та малоцінних необоротних активів	+	+
2.	Визнання (виокремлення) об'єктів основних засобів	-	+
3.	Класифікація об'єктів основних засобів	-	+
4.	Критерії віднесення об'єктів основних засобів до складу класифікаційних активів	-	+
5.	Методика розрахунку середньозваженої ставки капіталізації	-	+
6.	Порядок визначення ступеня завершеності робіт з підготовки кваліфікаційного активу до використання або продажу	-	+
7.	Критерії віднесення витрат до складу понаднормативних, які не включаються до собівартості основного засобу, що виготовлений самостійно	-	+
8.	Порядок формування первісної вартості основних засобів, які придбані на умовах відстрочення платежу	-	+
9.	Вибір моделі обліку основних засобів (модель собівартості або переоцінки)	-	+
10.	Порядок визначення строку корисного використання об'єктів основних засобів або загальної очікуваної продуктивності об'єктів	-	+
11.	Методи амортизації основних засобів	+	+
12.	Установлення ліквідаційної вартості об'єкта основних засобів	-	+
13.	Підходи до проведення переоцінки основних засобів (визначення критеріїв, періодичності)	+	+
14.	Метод обліку сум накопиченої амортизації на дату переоцінки	-	+
15.	Підходи до періодичності зарахування сум дооцінки основних засобів до нерозподіленого прибутку	+	+
16.	Підходи до віднесення витрат, пов'язаних із поліпшенням об'єкта основних засобів до первісної вартості або витрат звітного періоду	+	+
17.	Порядок визначення збитків (вигод) від зменшення корисності об'єктів основних засобів	-	+
18.	Механізм ідентифікації активів, відносно яких необхідно здійснювати тестування на предмет зменшення корисності	-	+
19.	Порядок відстеження подій та обставин, які призводять до зменшення корисності – методи аналізу впливу зовнішніх та внутрішніх факторів	-	+
20.	Характеристика активу (групи активів, яка генерує грошові потоки) щодо якого визначалася сума втрат від зменшення корисності	-	+
21.	Оцінка (чиста вартість реалізації або теперішня	-	+

	вартість майбутніх грошових надходжень від активу), за якою визначена сума очікуваного відшкодування активу чи групи активів, яка генерує грошові кошти		
22.	Порядок визначення чистої вартості реалізації об'єкта основних засобів	-	+
23.	Порядок визначення теперішньої вартості майбутніх грошових надходжень від об'єкта основних засобів	-	+
24.	Порядок визначення ставки дисконту для цілей розрахунку теперішньої вартості майбутніх грошових надходжень від об'єкта основних засобів	-	+
25.	Порядок розподілу збитку від зменшення корисності між об'єктами одиниці, що генерує грошові кошти	-	+
26.	Дата первісного визнання необоротних активів та групи вибуття як утримуваних для продажу	+	+

Джерело: [31 с.97-99]

Додаток И

Таблиця И.1 – Аналіз автоматизованих систем бухгалтерського обліку для здійснення оперативного та точного обліку та контролю за основними засобами

Назва програми	Технологічні можливості	Термін використання	Вартість впровадження
«Парус»	Фінансове та матеріальне планування ресурсів підприємства з перспективним розвитком щодо підтримки календарного планування	4 місяці – 1 рік і більше	Вартість ліцензії на одне робоче місце \$1-2 тис. Вартість впровадження 100-200% ціни рішення
«Галактика»	Комплексна система автоматизації управління підприємством, яка охоплює всі аспекти його внутрішньої і зовнішньої господарської діяльності	4 місяці – 1,5 року і більше	Ліцензія \$350-1200 на одне робоче місце. Вартість впровадження складає 50-100% цієї суми
«Вaan ERP»	Комплекс систем для управління усіма ресурсами та процесами на підприємстві	6 місяців – 1,5 року і більше	Вартість одного робочого місця – \$3 тис. Співвідношення ціни рішення і витрат на впровадження 1:1-1:3
«SyteLine ERP»	Інформаційна система для оперативного та стратегічного управління процесами та ресурсами середніх промислових підприємств	6 – 9 місяців і більше	Вартість ліцензії на одне робоче місце \$2-4 тис. Приблизно стільки ж коштує впровадження
«Microsoft Dynamics AX, Navision»	Інформаційна система для планування та повного контролю над ключовими бізнес-процесами підприємства	6 місяців – 2 роки і більше	В середньому вартість рішення на одне робоче місце – \$3,5 тис. Вартість впровадження складає 100-250% вартості рішення
«Oracle Applications»	Інтегрована програмна платформа для управління та розподілу бізнес-процесів на підприємстві, оперативного реагування на зміни потреб ринку	1,5 року і більше	Вартість рішення на одне робоче місце складає близько \$5 тис. Повна вартість суттєво залежить від необхідної функціональності і складності впровадження

Джерело: узагальнено на основі [14, 20]

Додаток К

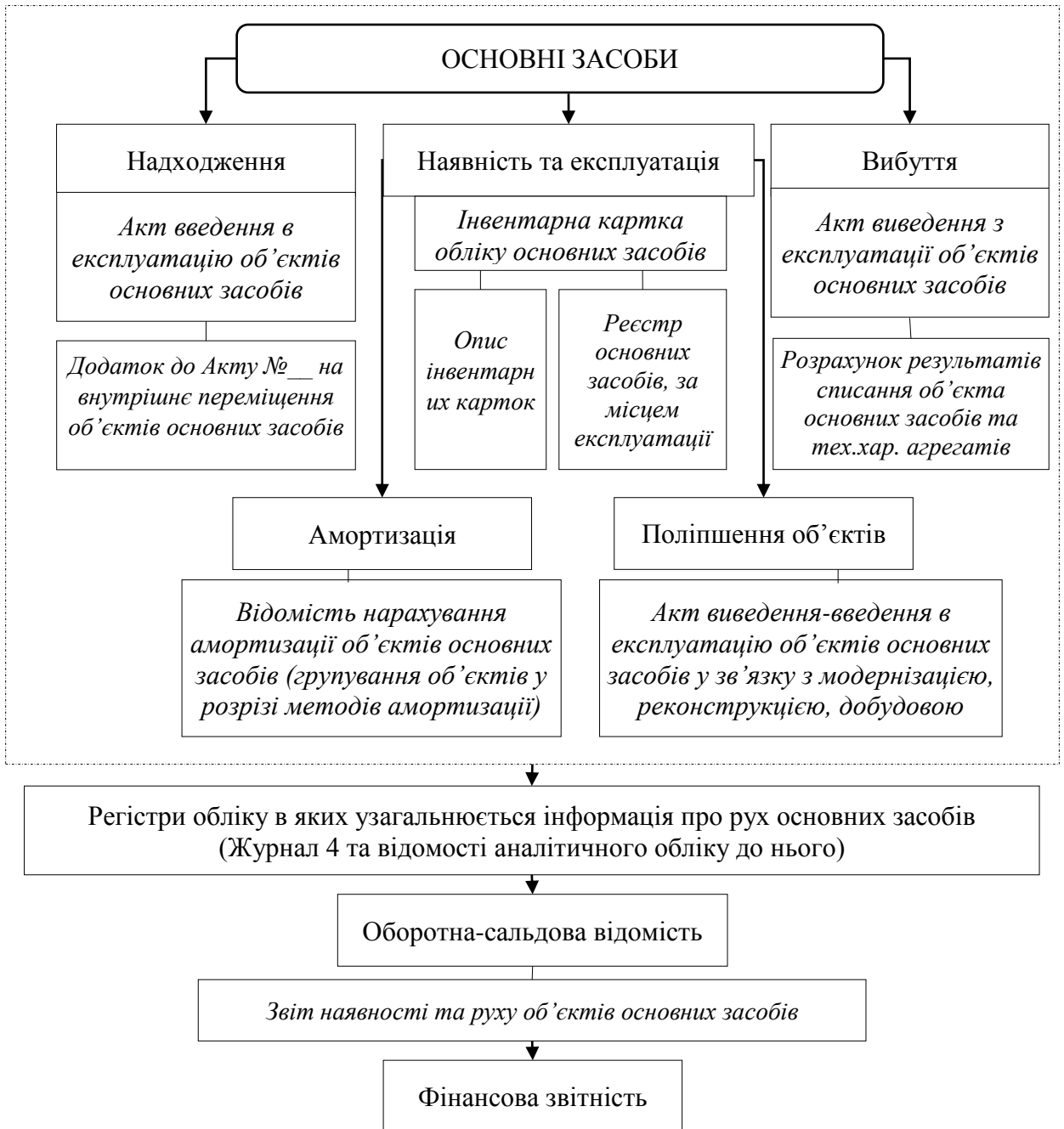

Рисунок К. 1 – Концептуальна модель документообігу відповідно до чотирьох стадій їх життєвого циклу

Додаток Л

Рисунок Л.1 – Мапа контрагентів ТОВ «Завод Кобзаренка»
Джерело [34]

Додаток М

Таблиця М.1 – Розрахунку амортизаційних відрахувань на прикладі нового автомобіля Mercedes Євро-6

Первісна вартість		2512600,00
Ліквідаційна вартість		1113500,00
Термін корисного використання		7
Амортизовувана вартість		1399100,00
Термін використання	Амортизаційні нарахування в рік	Амортизаційні нарахування в місяць
1 рік	199871,43	16655,95
2 рік	199871,43	16655,95
3 рік	199871,43	16655,95
4 рік	199871,43	16655,95
5 рік	199871,43	16655,95
6 рік	199871,43	16655,95
7 рік	199871,43	16655,95

Додаток Н

Таблиця Н.1 – Кореспонденція рахунків щодо придбання основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Отримано основні засоби за договором поставки	15	68
2	Відображено суму ПДВ, що включена до вартості основних засобів за договором	64	68
3	Проведено оплату за договором поставки	68	31
4	Витрати на транспортування основних засобів	15	68
5	Відображено суму ПДВ у складі транспортних витрат	64	68
6	Витрати зі складання, встановлення основних засобів	15	66,64
7	Зараховано придбання основних засобів до складу об'єктів основних засобів	10	15

Таблиця Н.2 – Кореспонденція рахунків при створенні основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Фактичні витрати на спорудження та виготовлення основних засобів	15	23, 64, 66, 20 та ін.
2	Зарахування побудованого (виготовленого) об'єкта до складу основних засобів	10	15

Таблиця Н.3 – Кореспонденція рахунків при переоцінці основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Відображення результатів уцінки основних засобів, раніше не оцінених	40 «Дооцінка активів»	10 «Основні засоби»
		13 «Знос необоротних активів»	10 «Основні засоби»
		96 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій»	10 «Основні засоби»
2	Відображення результатів дооцінки основних засобів, раніше неоцінених	10 «Основні засоби»	40 «Дооцінка активів»
		40 «Дооцінка активів»	13 «Знос необоротних активів»
		10 «Основні засоби»	74 «Інші доходи»

Таблиця Н.4 – Кореспонденція рахунків при вибутті основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано дохід від реалізації основних засобів	37 «Розрахунки з різними дебіторами»	71 «Інші доходи»
2	Надійшли грошові кошти за реалізовані основні засоби на поточний рахунок від покупця	31 «Рахунки в банках»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
3	Відображено суму ПДВ	74 «Інші доходи»	64 «Розрахунки за податками»
4	Залишкова вартість реалізованого основного засобу	96 «Інші витрати»	10 «Основні засоби»
5	Списано знос реалізованого основного засобу	13 «Знос необоротних активів»	10 «Основні засоби»
6	Визначено фінансовий результат	79 «фінансові результати»	96 «Інші витрати»
		74 «Інші доходи»	79 «фінансові результати»

Додаток П

Таблиця П.1 – Запропонований фрагмент робочого плану рахунків ТОВ «Завод Кобзаренка»

СР	Субрах.	Аналітичні рахунки			
I порядку	II порядку	III порядку		IV порядку	
		Код	Назва	Код	Назва
10 «Основні засоби»	103 Будинки та споруди	1031	Будівлі адмін. призначення		
		1032	Будівлі вироб. призначення		
		1033	Складські приміщення		
		1041	Верстати (В)	10411 10412 10413 10414	(В) токарної групи (В) свердлової групи (В)Металорізальної групи (В) фрезерної групи
	1042	Цистерни	10421 10422 10423	Вбудована Знімна Для дизельного топлива	
	1043	Машини	10431 10432 10433	Валкові Пресові Ротаційні	
	1044	Комп'ютерна техніка	10441 10442 10443 10444	Комп'ютери МФУ Обчислювальна техніка Детектори валют	
	105 Транспортні засоби	1051	Легкові автомобілі		
		1052	Вантажні автомобілі	10521 10522	ТЗ автопарку смт.ЛД ТЗ автопарку м.Ромни
		1053	Для демонстрації		
	106 Інструменти, прилади та інвентар	1061	Апарати для стикового зварювання	10611 10612 10613	Інвертори Напівавтомат Зварювальні генератори
		1062	Трансформатори	10621 10622 10623	Трансформатор струму Роздільний трансформатор Імпульсний трансформатор
		1063	Розпилювачі	10631 10632	Трибостатичні Екстростатичні

Додаток Р

Таблиця Р.1 – Приклад відображення операцій з купівлі основних засобів на ТОВ «Завод Кобзаренка» відповідно до запропонованого плану рахунків

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Передоплачено ТОВ «Нова Пей» вартість послуг із доставки токарного верстату	371	311	26638,00
2	Відображено податковий кредит ПДВ (отримано зареєстровану податкову накладну)	641/ПДВ	644	5327,60
3	Надано ТОВ «Нова Пей» послуги з доставки токарного верстату	152	631	21310,40
4	Закрито розрахунки з ПДВ за транспортними послугами	644	631	5327,60
5	Зафіксовано залік заборгованостей за транспортними послугами	631	371	26638,00
6	Оприбутковано токарний верстат	152	631	439520,00
7	Відображено податковий кредит (отримано зареєстровану податкову накладну)	641/ПДВ	631	109880,00
8	Оплачено вартість токарного верстату ТОВ «Тернопіль Захід»	631	311	549400,00
9	Виконано ФОП Ткачов Є.О. монтаж обладнання	152	631	12189,60
10	Відображено податковий кредит (отримано зареєстровану податкову накладну)	641/ПДВ	631	3047,40
11	Оплачено вартість робіт ФОП Ткачов Є.О. із монтажу обладнання	631	311	15237,00
12	Виконано ФОП Киселик С.П. налаштування токарного верстату	152	631	10880,00
13	Відображено податковий кредит (отримано зареєстровану податкову накладну)	641/ПДВ	631	2720,00
14	Оплачено вартість робіт ФОП Киселик С.П. із монтажу обладнання	631	311	15237,00
15	Уведено обладнання в експлуатацію (21310,40+ 439520,00+ 12189,60 + 10880,00 = 483900,00)	10411	152	483900,00